

UOT 377,5

ZÜLFİYYƏ İSMAYİLOVA
Naxçıvan MR Dövlət Arxiv
arxiv@nakhchivan.az

NAXÇIVAN PEDAQOJİ TEXNİKUMUNUN MƏZUNLARI ÖN CƏBHƏDƏ

30

Məqalədə Naxçıvan Pedaqoji Texnikumunun məzunlarının Böyük Vətən Müharibəsində (1941-1945-ci illər) göstərdikləri qəhrəmanlıqlardan bəhs edilir. Texnikumun məzunları müharibədə yaxından iştirak edərək mərdliklə vuruşmuşlar. Məqalədə həmçinin Pedaqoji Texnikum məzunlarının göstərdikləri igidliklərə görə orden və medallarla təltif olunanlarından da bəhs edilir.

Açar sözlər: müharibə, cəbhə, Almaniya, "Qələbə" medalı, Əqil Yusifzadə, Ukrayna cəbhəsi, səfərbərlik, Qızıl Ordu.

Böyük Vətən Müharibəsinin başlanması ilə əlaqədar keçmiş SSRİ-nin bütün respublikalarında olduğu kimi, Azərbaycan, onun ayrılmaq bir parçası olan Naxçıvanda da xalq maarif sisteminə böyük bir durğunluq yarandı.

Muxtər respublikanın məktəblərində çalışan 771 nəfər müəllimdən 570-dən çoxu döyüş cəbhələrinə getdi. Orduya gedən müəllimlər qısa müddətli kurs qurtaranlarla əvəz olundu ki, bu da dərns keyfiyyətinə təsir etməyə bilməzdi.

1942-ci ilin fevral ayına olan məlumata görə Naxçıvan şəhəri üzrə 116 nəfər, Culfa rayonu üzrə 14 nəfər, Ordubad rayonu üzrə 11 nəfər, Əbracqunus (Culfa) rayonu üzrə 40 nəfər, Şahbuz rayonu üzrə 60 nəfər, Şərur rayonu üzrə 177 nəfər, Naxçıvan (Babək) rayonu üzrə 152 nəfər müəllim hərbi komissarlığa ərizə verərək cəbhələrdə vuruşmaq üçün göndərilmələrini xahiş etmişlər (1, var. 124).

Müharibənin ilk günlərindən müxtəlif illərdə Naxçıvan Pedaqoji Texnikumunun məzunları olmuş Əqil Mirişli, Səməd Seyidov, Məmməd Bektaş, Yunis Qasimov, Məmməd Məmmədov, M. Tağı Əhmədov, Nağı Nağıyev, Qənbər Qurbanov kimi yüzlərlə məzun cəbhəyə yollandı. Bunlardan bir neçəsi ilə tanış olaq.

Əliyev Bəhlul Məmməd oğlu Naxçıvan Pedaqoji Texnikumunun 1929-cu il məzunı idi. O, 1912-ci ildə Qaraçuq kəndində anadan olmuşdur. Pedaqoji Texnikumu bitirdikdən sonra Naxçıvanın bir çox kəndlərində müəllimlik etmişdir. Müharibə başlananda o, Qaraçuq məktəbində direktor vəzifəsində çalışdı. 1941-ci ilin avqust ayında Qızıl Orduya çağırıldı. 1941-1943-cü illərdə Stalinqraddın müdafiəsində iştirak etmişdir. Orduya sırası əsgər kimi alınan Əliyev Bəhlul kiçik leytenant kimi təxris olunmuşdu. O, "Stalinqraddın müdafiəsi", Böyük Vətən Müharibəsində (1941-1945) "Almaniya üzərində qələbə", arxa cəbhədəki fədakar əməyinə görə "Arxa cəbhədə əməkdaş igidliyə görə" medalları ilə təltif olunmuşdur.

Məqalə tarixçəsi:

Göndərilib: 14.05.2019, qəbul edilib: 11.06.2019

Naxçıvan şəhərində doğulub böyüyən Abuzərli Qazənfər Məmmədağlı oğlu 1929-cu ildə Naxçıvan Pedaqoji Texnikumuna daxil olmuş, 1932-ci ildə oranı bitirmişdir. Kənd məktəbində müəllim işləyən Abuzərli Qazənfərin cəbhədəki döyüş yolu Vorosilovqrad cəbhəsində başlamış, alman fəşizminə qarşı müharibədə ağır yaralanaraq ordudan təxris olunmuş, "Almaniya üzərində Qələbə" medalına layiq görülmüşdür.

Abdullayev Qazənfər Abbas oğlu Naxçıvan Pedaqoji Texnikumunun ikinci il buraxılış məzunı idi. O da müharibə başlananda könüllü cəbhəyə yollanmış müəllimlərdən idi. Tərcümeyi-halında Böyük Vətən Müharibəsində rəşadətli döyüşdüyünü, cəbhədə iki dəfə ağır yaalandığını, 5 medal və Ali Baş Komandan tərəfindən 21 dəfə təşəkkürmə aldığı yazır.

Abbasov Nəcəf Nəcəf oğlu 1912-ci ildə Əznəbürd kəndində anadan olmuşdur. 1935-ci ildə Pedaqoji Məktəbi əla qiymətlərlə bitirmişdir. Müharibə başlanana qədər kənd məktəbində müəllim işləmiş, 1942-1945-ci illərdə Qızıl Ordu sıralarında alman fəşizminə qarşı vuruşmuşdur. Qələbə gündü Qızıl Orduda qarşılamaşdır. O, "Qafqazın müdafiəsi", "Almaniya üzərində qələbə" medallarına layiq görülmüşdür.

Qasimov Qasım Səfər oğlu 1925-ci ildə Şərur (Kəngərli) rayonunun Qarabəğlər kəndində anadan olmuş, 1938-1941-ci illərdə Naxçıvan Pedaqoji Texnikumunda oxumuşdur. 1943-cü ilə kimi Qarabəğlər məktəbində müəllim işləmiş, 1943-cü ilin fevralında Qızıl Ordu sıralarına çağırılmışdır. 183-cü atıcı cətiyat alayında Orconikidze şəhərində, 1944-cü ilin iyul ayında 1945-ci ilin mayına kimi 930-cu topçu alayında xidmət etmiş, müharibədən sonra orta məktəbdə, Naxçıvan Dövlət Universitetində müəllimlik etmişdir. O, SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin "Könsberqin alınmasına görə", "Almaniya üzərində Qələbə", "Yaponiya üzərində Qələbə" medalları ilə təltif olunmuşdur (2, var. 7).

Şahbuz rayon Sələsüz kəndində 1911-ci ildə anadan olmuş Müzəffər Nəzirli 1925-ci ildə Naxçıvan Pedaqoji Məktəbinə daxil olmuş, 1928-1929-cu dərns illərdə məzun olmuşdur. Müxtəlif kəndlərdə müəllim işləyən M.Nəzirli həm də ədəbi fəaliyyətlə məşğul olmuşdur. O, 1941-ci ilin iyulun 23-də ordusıralarına çağırıldı. 1944-cü ilin axırına kimi Qızıl Ordu sıralarında vuruşur. Orduda 1943-cü ildə ÜİK(b)P sıralarına namizədliliyi daxil olur. O, 1941-ci ildə 159 №-li tank birləşməsində, 409-cu nişançı diviziyasında, 1942-ci ildə 402-ci diviziyada qızıl əsgər kimi vuruşur. Lakin hərbi-siyasi təlim əlaçısı olduğundan 1942-ci ilin iyul ayında Bakı Hərbi Piyada məktəbinə komandir təhsili almaq üçün ezam edilir, buradan da tezliklə Şimali Qafqazın müdafiəsinə göndərilir. Qafqazın müdafiəsində komandanının tapşırıqlarını müvəffəqiyyətlə yerinə yetiriyindən onun Qroznı Hərbi Piyada məktəbinə göndərilir. 1943-cü ildə kiçik leytenant vəzifəsində 77-ci nişançı diviziyasında, 105-ci Qızıl bayraqlı polkda komandir vəzifədə çalışmış, Ukraynanın azad edilməsi uğrunda gedən döyüşlərdə iştirak etmişdir. Cəbhədə ağır yaralanmış, sağaldıqdan sonra yenidən 77-ci nişançı diviziyasına qayıtmışdır.

O, 1944-cü ildə Dnepr sahilində 276-cı nişançı polkunda xidmət edərkən komandanlığın tapşırığını düzgün yerinə yetiriyindən "leytenant" adı alır. 276-cı nişançı polku ilə 1944-cü ildə Sovet Krımın azad edilməsi uğrunda döyüşlərdə iştirak edir. 1944-cü ildə ağır yaralanaraq Soçi şəhərində hərbi xəstəxanada yatır. II dərəcəli Vətən Müharibəsi əli kimi ordudan təxris olunan M.Nəzirli orden və medallarla təltif olunur.

Əsgərov Abbas Əsgər oğlu Naxçıvan Pedaqoji Məktəbinin 1929-cu il məzmunu idi. Texnikumu bitirdikdən sonra ali təhsilini Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunda almış, 1939-cu ildə Naxçıvan İkiillik Müəllimlər İnstitutunda Dilçilik və Azərbaycan dili fənnindən dərs deməyə başlamışdır. O, müharibənin ilk günlərindən səfərbərliyə alınmışdır. Cəbhədə göstərdiyi şücaətlərə görə “Şəhət” ordeninə, 1943-cü ildə “Azərbaycan SSR Əməkdar Müəllimi” fəxri adına layiq görülmüşdür.

Böyük Vətən Müharibəsi illərində cəbhədə qəhrmanlıq göstərən eolğularımızdan biri də Süleyman Kələntərlı idi. 1929-cu ildə Naxçıvan Pedaqoji məktəbini bitirən Süleyman Kələntərlı müharibənin ilk günlərindən təbəsiri silaha əvəz edib cəbhəyə yollanmışdı. Böyük Vətən müharibəsi illərində göstərdiyi şücaətlərinə görə “İgidliyə görə”, “Qələbə”, “Qafqazın müdafiəçisi” medallarına layiq görülmüşdür.

Məmmədov Məmməd Qafar oğlu 1912-ci ildə Şahbuz rayonunun Şıçan-cıq kəndində anadan olmuş, 1926-1929-cu illərdə Naxçıvan Pedaqoji məktəbində oxumuş, texnikumu bitirdikdən sonra Şahbuz rayonunun kəndlərində müəllimlik etmişdir. Qızıl Orduya səfərbərliyə alınan Məmməd Məmmədov 1941-1942-ci illərdə Zaqafqaziya Hərbi okruqunun 76-cı diviziyasında sırası əsgər olmuş, Ukrayna, Kursk regionunda gedən döyüşlərdə siyasi rəhbər kimi iştirak etmiş, SSRİ Ali Soveti Heyətinin fərmanı ilə “Almaniya üzərində Qələbə” medalı ilə təltif olunmuşdur. Müharibədən sonra xalq təhsili sistemində çalışmışdır.

Bütün mənalı ömrünü gənc nəslin təlim-tərbiyasına sərf etmiş Əhmədov Məmmədəğa Məmmədəcəfər oğlu da Pedaqoji Məktəbi 1937-ci ildə bitirmişdir. O da müharibənin ilk günlərindən ordu sıralarına çağırılır. 1943-cü ildə ağır yaralanaraq ayağını itirir. Ordudan azad olunan M.Əhmədov “1941-1945-ci il Böyük Vətən Müharibəsində Almaniya üzərində Qələbə”, “Qırmızı Ulduz”, “1941-1945-ci illərdə axa cəbhədə fədakar əməyinə görə” medalları ilə təltif olunur.

Ordubad Pedaqoji Məktəbinin məzunu Hüseyn Rzayev (Razi) 1942-ci ilin sentyabr ayından 1943-cü il iyulun 23-nə qədər piyada atıcı alayın tərkibində Oryol uğrunda gedən döyüşlərdə fərqlənmiş və ağır yaralanmışdır. Yaralandıqdan sonra kiçik tıyayərə mütəxəssisləri hazırlayan məktəbi bitirmiş, Pribaltika cəbhəsinin uzaq hava kaşıfiyatı alayında PE-2 tıyayərləri ilə düşmənin obyektlərinin şəklini çəkərək əhəmiyyətli nöqtələrə zərbə vurmüşdür. Cəbhədə göstərdiyi şücaət və igidliyə görə “I və II dərəcəli Böyük Vətən Müharibəsi” ordenləri ilə təltif olunmuşdur (1, vər.150).

Əqil Yusif oğlu Yusifzadə 1913-cü ildə Naxçıvan şəhərində anadan olmuş, 1933-1937-ci illərdə Naxçıvan Pedaqoji Texnikumunda təhsil almışdır. Müharibədə Qızıl Orduya səfərbərliyə alınan Yusifzadə döyüşən Sovet ordusu sıralarında İranın Təbriz şəhərinə getmiş, sonra Ukraynada 76-cı diviziyada vuruşmuş, “Qələbə” medalı ilə təltif olunmuşdur (3, vər.5).

Naxçıvan Pedaqoji Məktəbinin məzunlarından Qurbanov Qənbər Heydər oğlu da 1942-ci ildə Qızıl Orduya çağırılır. O, Yaponiya müharibəsində iştirak edir. Uzaq Şərqdə 23-cü pulemyot batalyonunda döyüşür. Müharibə zamanı verilən tapşırıqları müvəffəqiyyətlə yerinə yetirdiyinə görə “İgidliyə görə”, “Yaponiya üzərində Qələbə” medalları ilə təltif olunur (4, vər. 2).

İbrahimov Məmməd Rəhim oğlu 1932-ci ildə Naxçıvan Pedaqoji Məktəbini bitirdikdən sonra Nəraşen kənd məktəbində müəllim, məktəb direktoru

vəzifələrində çalışmışdır. Qızıl Orduya səfərbərliyə alınaraq 2-ci Ukrayna cəbhəsində 416-cı diviziyanın 216-cı polkunda döyüşmüşdür.

O, 09.05.1945-ci il tarixli SSRİ Ali Soveti Rəyaset Heyətinin Vətən müharibəsində fəal iştirakına görə “Qələbə” medalına layiq görülmüşdür(5, vər.2).

Nağıyev Nağı Kərim oğlu Naxçıvan Pedaqoji Texnikumunu 1930-cu ildə bitirmiş, ibtidai sinif müəllimi kimi Vənənd, Nəraşen (Şəhur) məktəblərində işləmiş, 1936-1937-ci illərdə Bakı Müəllimlər İnstitutunda ali təhsil almış, Naxçıvan şəhər 1 №-li məktəbin direktoru, 2 №-li məktəbdə müəllim işləmişdir. Müharibə başlanan günün səhəri günü Qızıl Ordu sıralarına çağırılmış, ordunda 29.03.1942-ci ilə kimi döyüşçü, həmin tarixdən 04.08.1942-ci ilə kimi rota siyasi rəhbəri vəzifəsində xidmət etmişdir. Ağır yaralandıqdan sonra ordudan tərxis olunmuş, Azərbaycan KP (b) Partiyası Naxçıvan Vilayət Partiya Komitəsində informasiya bölməsinin müdiri vəzifəsində çalışmış, öz əsərləri ilə xalq düşmənlə barışmazlığa və fədakar əməyə ruhlandırmışdır. Onun “Polad” draması almanların iç üzünü açmaqda xalq qəhrəmanlığı mübarizəsinə səlsəmişdir. Nağı Nağıyevin döyüş şücaətləri və arxa cəbhədəki fəaliyyəti orden və medallarla qiymətləndirilmişdir.

Abbasov Abbas Ağa oğlu 1913-cü ildə Şəhur rayonunun Qarabağlar kəndində anadan olmuşdur. 1930-1933-cü illərdə Naxçıvan Pedaqoji Texnikumunda oxumuşdur. O, Şahbuz rayon Komsovol Komitəsinin katibi, Şəhur rayonunun müxtəlif kəndlərində müəllim vəzifələrində çalışmış, 1941-ci ilin iyun ayında Qızıl Orduya çağıraraq 76-cı diviziyada əsgər, 272-ci briqadada, 292-ci Xinqan diviziyasında xidmət görmüş, 1946-cı ildə ordudan tərxis olunmuşdur. 1945-ci ildə SSRİ Ali Sovetinin fərmanı ilə alman işğalçılarına qarşı mübarizədə “Qələbə” medalı, 1946-cı ildə “Qələbə” medalı ilə təltif olunmuşdur.

Nağıyev Teymur Nağı oğlu 1921-ci ildə Əbrəqəmus rayonunun Kırna kəndində anadan olmuşdur. 1936-cı ildə Naxçıvan Pedaqoji Texnikumuna daxil olmuş, 1939-cu ildə oranı bitirmişdir. Elə həmin il Naxçıvan İkiillik Müəllimlər İnstitutuna daxil olmuş, 2-ci kursda Qızıl Orduya çağırılmış, 1945-ci ilin sonlarında ordudan tərxis olunmuşdur. Nağıyev Teymur “Qırmızı Ulduz”, “Almaniya üzərində Qələbə”, “Budapeştin azad olunması” medalları ilə təltif olunmuşdur.

Müharibə illərində alman faşizminə qarşı mübarizədə vuruşmuş məzunlardan Seyidli Səməd “Qafqazın müdafiəçisi”, “Qələbə”, Məmmədov İbrahim III dərəcəli “Şəhət” ordeni, “İgidliyə görə” medalı, Məmmədov Əkbər “Qələbə” medalı, Bayramov İbrahim “Qələbə” medalına layiq görülmüşlər (5, vər.4).

Ünmiyyətlə, Naxçıvan Pedaqoji Texnikumun yzrlərlə məzunu Böyük Vətən müharibəsi illərində düşmənlə sınaq gərərk Azərbaycan xalqının qəhrəmanlığı salnaməsinə öz adlarını yazdılar. Onların bu qəhrəmanlıqları heç zaman unudulmayacaq.

ƏDƏBİYYAT

1. F.Əsgərov. “Naxçıvan İkinci Dünya Müharibəsi illərində”, Bakı, “Elm və təhsil”, 2015, 299 s.
2. Naxçıvan MR Dövlət Arxivı, fond I, siyahı 1, iş 1438.

3. Naxçıvan MR DA, fond 1, siyahı 2, iş 615.
4. Naxçıvan MR DA, fond 1, siyahı 37, iş 29.
5. Naxçıvan MR DA, fond 1, siyahı 6, iş 115.

РЕЗЮМЕ

**ЗЮЛЬФИЯ ИСМАИЛОВА
ВЫПУСКНИКИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ТЕХНИКУМА НА
ПЕРЕДНЕМ ФРОНТЕ**

В статье говорится о геройствах выпускников Нахичеванского Педагогического Техникума в Великой Отечественной Войне (1941-1945 г.г.). Выпускники техникума активно участвуя в войне сражались мужественно. В статье также говорится о вознаграждении выпускников Педагогического Техникума орденами и медалями за доблестный труд.

Ключевые слова: война, фронт, Германия, медаль «Победа», Агил Юсифзаде, Украинский фронт, мобилизация, Красная Армия.

SUMMARY

**ZULFIYA ISMAILOVA
GRADUATES OF PEDAGOGICAL TECHNICAL SCHOOL ON THE
FRONT**

The article about that the heroism of the graduates of Nakhchivan Pedagogical Technical School in the Great Patriotic War (1941-1945). The graduates of Technical School have fought bravely in the war. Also is mentioned the award of orders and medals for the courage of graduates of Pedagogical Technical School.

Key words: war, frontline, Germany, "Victory" medal, Akil Yusifzadeh, Ukrainian Front, mobilization, The Golden Army.

(Pedaqogika üzrə elmlər doktoru, professor İ.Əliyev tərəfindən təqdim edilmişdir)

